

Χαιρετισμός και εισήγηση στη 2η διαπανεπιστημιακή-διατμηματική συνάντηση Τμημάτων Φ.Π.Ψ. 13-14/5/2005

Η παιδαγωγική προετοιμασία τού εκπαιδευτικού

Εκ μέρους τού Τμήματος Φ.Π.Ψ. τής Φιλοσοφικής Σχολής τού Πανεπιστημίου Αθηνών καλωσορίζω τους εκπροσώπους των ομόλογων τμημάτων Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Κρήτης, συγχαίρω και πάλι το Τμήμα Κρήτης για την πρωτοβουλία πραγματοποίησης αυτών των συναντήσεών μας, χαιρετίζω την ανταπόκριση των εκπροσώπων των φοιτητών στην πρόσκλησή μας για παρακολούθηση των εργασιών τής διάσκεψης αυτής και εύχομαι τόσο η 2η αυτή συνάντησή μας όσο και οι επόμενες να καταλήξουν σε γόνιμες προτάσεις, όπως και η πρώτη στην Κρήτη.

Επίσης, οφείλω να ευχαριστήσω τις πρυτανικές αρχές και τον Γενικό Γραμματέα τού Πανεπιστημίου Αθηνών, γιατί όχι μόνο αποδέχτηκαν το αίτημά μας για κάλυψη της δαπάνης διοργάνωσης της διημερίδας αυτής, παρά την μεγάλη οικονομική αδυναμία τού Πανεπιστημίου, αλλά και παραχώρησαν τον θαυμάσιο αυτό χώρο, αναγνωρίζοντας τη σημαντικότητα της συνάντησης αυτής.

Τέλος, θα ήθελα να συγχαρώ και να ευχαριστήσω την εκπροσωπούσα το Τμήμα μας Επιτροπή των συναδέλφων, δηλαδή την κ. Αλ. Λαμπράκη, τον κ. Γ. Σπανό, την κ. Ευαγγ. Φρυδάκη και τον κ. Πολ. Κυνηγό, οι οποίοι είχαν και την όλη οργανωτική επιμέλεια της συνάντησης αυτής.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, έχοντας υπόψη: (i) τα όσα ελέχθησαν στην Κρήτη κατά την 1η διάσκεψη, (ii) τα κείμενα εργασίας που έχουν υποβληθεί και (iii) το Πρόγραμμα της παρούσας Διημερίδας, παρακαλώ, επ' ευκαιρία τού χαιρετισμού και με την άδεια της επιτροπής, να μου επιτρέψετε να κάνω κάποιες διευκρινήσεις και να καταθέσω ορισμένες προσωπικές απόψεις.

Κατ' αρχάς, θα πρέπει να επαναλάβω ότι σε κάθε περίπτωση τα τμήματά μας έχουν την ιδιοπροσωπεία τους ή την ταυτότητά τους, η οποία, όπως σε όλα τα τμήματα, διαμορφώνεται από τις αποφάσεις των Γ.Σ. των Τομέων, του Τμήματος, της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου και τέλος του ΥΠ.ΕΘ.Π.Θ. επί τη βάση αυτού που χρειάζονται και προσδοκούν οι φοιτητές, προκειμένου, ως πτυχιούχοι, να ασκήσουν το έργο για το οποίο προορίζονται. Κατά συνέπεια, οι οποιεσδήποτε τελικές προτάσεις των διασκέψεων, θα πρέπει, κατ' αρχήν, να έχουν προοφθαλμών και τους προαναφερθέντες όρους.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να επισημάνω ότι δεν πρέπει να παραθεωρείται το γεγονός ότι, όσοι μέχρι χθες έλεγαν ότι αρκεί να γνωρίζει κανείς αυτό το οποίο πρόκειται να διδάξει, είναι αυτοί που σήμερα υποστηρίζουν με ζήλο ότι χρειάζεται και κάτι άλλο, επί πλέον ή παράλληλα, το οποίο δεν καλύπτεται από τη γνώση και μόνο του προσφερόμενου μαθησιακού αγαθού. Όμως, έστω και αν οψίμως κατανόησαν ότι χρειάζεται και αυτό το επί πλέον και ότι αυτό αποτελεί αντικείμενο της Παιδαγωγικής, το ερμηνεύουν αγνοώντας ορισμένα ζητήματα ή «γνωρίζοντάς» τα το παρερμηνεύουν, διότι θεωρούν ότι η Παιδαγωγική είναι ένα αντικείμενο ή ένα μάθημα, όπως είναι ένα από τα γνωστικά αντικείμενα ή μαθήματα που διδάσκει κάθε καθηγητικό τμήμα. Επομένως, εάν κάθε τμήμα έχει και ένα ή δύο μέλη ΔΕΠ που διδάσκουν Διδακτική ή "Παιδαγωγικά" τελειώνει εκεί το ζήτημα.

Αλλά, όπως όλοι γνωρίζουμε, τα πράγματα δεν είναι έτσι για τους εξής λόγους:

Πρώτον, διότι πέρα από το τι και το πώς της διδασκαλίας σε επίπεδο θεωρίας υπάρχουν τα ίδια ερωτηματικά και σε επίπεδο εφαρμογής ή πρακτικής και, πριν από όλα, υπάρχει η ανάγκη συμβολής τού εκπαιδευτικού κάθε ειδικότητας στην ανάπτυξη όλων των πτυχών τής προσωπικότητας του νέου ανθρώπου, έργο το οποίο αποτελεί το κατ'

εξοχήν ερευνητικό αντικείμενο της Παιδαγωγικής με τη έννοια της Ανθρωπαγωγικής. Είναι δε γνωστό ότι η Παιδαγωγική ασχολείται μεν αυτοτελώς με το δικό της ερευνητικό αντικείμενο, πλην όμως κάνει χρήση ή ακριβέστερα αξιοποιεί και τα συμπεράσματα των επιμέρους επιστημών της αγωγής και κάθε άλλης «συγγενούς» επιστήμης και όχι μόνο, όπως, αντίστοιχα, εργάζεται κάθε επιστήμη. Αφού λοιπόν το ερευνητικό της έργο έχει πάντα ως στόχο τη βοήθεια του εν εξελίξει ευρισκόμενου ανθρώπου, ώστε ο νέος άνθρωπος να συγκροτήσει ελεύθερη, υπεύθυνη και δημοκρατική προσωπικότητα, η οποία θα αναλαμβάνει την ευθύνη των πράξεών της, σκεπτόμενη πάντοτε ότι δεν υπάρχει αλλά συνυπάρχει και ότι δεν θα υπήρχε εάν δεν συνυπήρχε, δεν πρόκειται για μια μηχανική μετάδοση γνώσης. Δηλαδή, μιλάμε για μια δημιουργία μορφωτική ή μια μορφολογική εκπαίδευση, την οποία, σε επίπεδο Γ-βάθμιας εκπαίδευσης, κατ' άλλους ερμηνεύουν και κατ' άλλους παρερμηνεύουν επίσημες διακηρύξεις, όπως π.χ. της Σορβόννης στο Παρίσι (1998), της Bologna (1999), της Πράγας (2001) και του Βερολίνου (2003).

Οπότε γεννάται το **δεύτερο** ζήτημα: Δεδομένου ότι η μόρφωση δεν είναι γνωστικό αντικείμενο που διδάσκεται αυτοτελώς, όπως διδάσκονται τα μαθηματικά, η φιλοσοφία, η χημεία, η γεωγραφία, η ψυχολογία κ.λπ., υπό ποία έννοια τοποθετείται απέναντι στο θέμα της μόρφωσης κάθε εκπαιδευτικός, ανεξαρτήτως ειδικότητας;

Τρίτο ζήτημα: Ο εκπαιδευτικός της Β-βάθμιας εκπαίδευσης δεν εκπαιδεύεται όπως εκπαιδεύεται κάθε άλλος επιστήμων, δηλαδή όπως εκπαιδεύεται ο γιατρός, ο δικηγόρος, ο σκηνοθέτης, ο ζωγράφος κ.λπ. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα πρόβλημα-ερώτημα και η απάντηση δεν είναι καθόλου εύκολη. Και δεν είναι εύκολη όχι γιατί δεν μπορεί να είναι πειστική ή εύκολα αποδεκτή, αλλά γιατί η συζήτηση τού πώς θα μπορούσε να υπάρξει μία προετοιμασία ανάλογη προς αυτή που

προαναφέραμε, προϋποθέτει τη γνώση παραμέτρων, όπως είναι αυτές που προαναφέραμε και αυτές που θα αναφέρουμε στη συνέχεια, παραλείποντας βέβαια θέματα, που δεν είναι της παρούσας στιγμής, όπως π.χ., ότι η Διδακτική συγκεντρώνει εν ταυτώ συμπεράσματα ή θεωρίες ψυχολογίας, παιδαγωγικής ψυχολογίας, προγράμματος, αξιολόγησης, διδακτικών μέσων κ.λπ.

Εδώ ακριβώς προκύπτει το νέο παράγωγο ερώτημα, το οποίο αποτελεί και το **τέταρτο** ζήτημα: *Μπορεί ή πρέπει να υπάρξει αυτοτελής πρόσθετη εκπαίδευση, ώστε οι πτυχιούχοι κάθε επιστημονικού κλάδου, οι οποίοι έχουν ως όραμα ή ως στόχο τον χώρο της εκπαίδευσης να μπορούν να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί στο γνωστικό τους πεδίο*

ή

μήπως πρέπει τελειώνοντας τις σπουδές τους να έχουν πραγματοποιήσει μία απ' αρχής ολοκληρωμένη εκπαίδευση, δηλαδή στο πλαίσιο της 4ετούς εκπαίδευσής τους, ώστε να μπορούν να ασκήσουν το έργο του εκπαιδευτικού;

Εκτιμώ ότι, θεωρητικά, και οι δύο λύσεις είναι εφικτές, εφόσον βέβαια πληρούνται οι κατά περίπτωση προϋποθέσεις. Π.χ., στην πρώτη περίπτωση θα λειτουργεί σε κάθε πανεπιστήμιο ή σχολή ένα γενικό Τμήμα εξειδίκευσης στο εκπαιδευτικό έργο, ενώ στη δεύτερη σε όλα τα τμήματα θα λειτουργεί ένας τομέας εξειδίκευσης. Σε κάθε περίπτωση είναι απαραίτητος ένας αριθμός μελών ΔΕΠ, τα οποία θα έχουν ως βασικές σπουδές τις σπουδές των φοιτητών που θα διδάσκουν και μεταπτυχιακές σπουδές και εξειδίκευση στην Παιδαγωγική, ώστε να προετοιμάζουν τους φοιτητές θεωρητικά, και, παράλληλα, να πραγματοποιούν και την παιδαγωγική τους κατάρτιση. Αλλά αυτό αποτελεί ένα νέο ζήτημα.

Από αυτή την ενδεικτική αναφορά γίνεται σαφές ότι οι λύσεις αυτές στην πράξη περιλαμβάνουν ποικίλες συνιστώσες. Π.χ., μία παράμετρος

της προετοιμασίας των φοιτητών στο πλαίσιο της 4ετούς εκπαίδευσής τους είναι η δημιουργία κενού ενός, τουλάχιστον, έτους στα ήδη υπάρχοντα προγράμματα κάθε τμήματος, ώστε να χωρέσει η κατάλληλη θεωρητική και πρακτική προετοιμασία τους ως εκπαιδευτικών φυσικής, φιλολογίας, πληροφορικής, φυσικής αγωγής, γεωγραφίας κ.λπ. Οπότε οδηγούμεθα σε περιορισμό των διδακτικών αντικειμένων ή του διδακτικού χρόνου κάθε αντικειμένου.

Επίσης, ο τρόπος προετοιμασίας του φοιτητή δεν είναι ανεξάρτητος από τον τρόπο προετοιμασίας τού δασκάλου του και αυτό αποτελεί, όπως προαναφέραμε ένα άλλο ζήτημα, το **πέμπτο**. Η παράμετρος αυτή αφορά στη λειτουργία ενός τμήματος εκπαίδευσης ακαδημαϊκών δασκάλων παιδαγωγικής, οι οποίοι –όπως είπαμε- θα έχουν, κατ' αρχάς πτυχίο των επιστημονικών περιοχών που αντιστοιχούν στα μαθήματα που διδάσκονται στη Β-βάθμια εκπαίδευση, προκειμένου στη συνέχεια να στελεχώνουν τα τμήματα εξειδίκευσης ή τους αντίστοιχους τομείς των τμημάτων που σχεδόν αποκλειστικά, εναλλακτικά ή συμπληρωματικά προετοιμάζουν εκπαιδευτικούς για διάφορες εκπαιδευτικές μονάδες (νηπιαγωγεία, σχολεία, γυμνάσια, λύκεια, γενικές, τεχνικές, επαγγελματικές, ειδικής αγωγής κ.ά.). Έτσι, θα διδάσκουν στους πτυχιούχους ή στους φοιτητές κάθε τμήματος, αυτά τα οποία θα πρέπει να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός κάθε γνωστικού αντικειμένου ως προς το πώς και το γιατί ή για ποιο σκοπό διδάσκεται το κατά περίπτωση μαθησιακό αγαθό.

Όλα αυτά αποτελούν τη μία όψη τού νομίσματος, ίσως την ιδεατή. Από την άλλη, όμως, υπάρχει μια διαμορφωμένη κατάσταση, σύμφωνα με την οποία προετοιμάζονται σήμερα οι φοιτητές όλων των λεγομένων καθηγητικών σχολών και αυτό είναι το **έκτο** ζήτημα. Η κατάσταση αυτή είναι γνωστή και εν πάση περιπτώσει παρέλκει η περιγραφή της τη στιγμή αυτή. Σε ό,τι αφορά όμως ζητήματα που

συνδέονται με τις διαμορφωμένες «ταυτότητες» τμημάτων, όπως αυτά των Φ.Π.Ψ. , Φ.Π. και Φ.Κ.Σ., οι οποίες συνδέονται με την προσβασιμότητα στην αγορά εργασίας ή την «εμπορικότητα» των πτυχίων που απονέμουν, δηλαδή στην υπόσταση των ίδιων των τμημάτων, θεωρώ ότι είμαστε υποχρεωμένοι να συζητούμε, και γι αυτό άλλωστε βρισκόμαστε εδώ. Σημειώνω, οιονεί προεξαγγελτικά, ότι για τη βελτίωση του καθεστώτος αυτού, όπως θα αναπτύξουν οι συνάδελφοι του Τμήματός μας κατά τη συνάντηση αυτή, ήδη το Τμήμα μας έχει κάνει σημαντικά βήματα.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να πω ότι, κατά την άποψή μου, τα λειτουργούντα μοντέλα στα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Κρήτης αποτελούν δοκιμασμένες λύσεις πληρέστερες ή ελλιπέστερες: π.χ. το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, με τα όποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά του, αποτελεί μια δοκιμασμένη και, σε μεγάλο βαθμό, ασφαλή λύση. Δηλαδή, προετοιμάζει εκπαιδευτικούς φιλολόγους: (i) με σχετικά μικρότερη, έναντι των τμημάτων Φιλολογίας φιλολογική γνώση, (ii) με πληρέστερη, ευρύτερη και χρήσιμη ψυχοπαιδαγωγική εκπαίδευση, (iii) με σημαντική, πλην όμως ανεπαρκή, πρακτική άσκηση και (iv) με τίτλο πτυχίου που δεν απεικονίζει, ακριβώς, το περιεχόμενο των σπουδών και την πιθανή θέση απασχόλησης των αποφοίτων του.

Βέβαια, υπάρχουν και άλλες λύσεις, όπως π.χ., το κάθε τμήμα, που έχει τη δυνατότητα διορισμού πτυχιούχων του στην εκπαίδευση, να δημιουργεί δύο κατευθύνσεις, μία αμιγώς επιστημονική και μία εκπαιδευτικού προσανατολισμού ή να πραγματοποιείται η θεωρητική και πρακτική άσκηση του υποψήφιου εκπαιδευτικού μετά τη λήψη του πτυχίου και μάλιστα με οικονομικές προϋποθέσεις, αλλά περί αυτών ίσως γίνει λόγος αργότερα.